

Profesor Barbara Nawrocka-Kańska

Zbigniew Doniec¹, Ryszard Kurzawa², Teresa Marek-Szydłowska³

¹ Klinika Pneumonologii, Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc, Oddział Terenowy w Rabce- Zdroju
Kierownik: dr hab. n. med. Zbigniew Doniec

² Klinika Alergologii i Pneumonologii, Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc, Oddział Terenowy w Rabce- Zdroju
Kierownik: prof. dr hab. n. med. Ryszard Kurzawa

³ Oddział Pediatriczny, Szpital Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Krakowie
Ordynator: dr n. med. Teresa Marek-Szydłowska

Prof. dr hab. n. med. Barbara Nawrocka-Kańska urodziła się 20.10.1924 roku w Sosnowcu. Do 1939 roku ukończyła trzy klasy gimnazjum a w czasie okupacji skończyła gimnazjum i uzyskała świadectwo dojrzałości na tajnych kursach nauczania w Otwocku. Matura została zweryfikowana w maju 1945 r. przez Kuratorium Okręgu Szkolnego w Warszawie i wówczas otrzymała formalny dokument potwierdzający egzamin dojrzałości.

Studia lekarskie ukończyła we Wrocławiu, gdzie studiowała w latach 1945–1951 na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Na ostatnim roku studiów, jeszcze podczas absolutorium otrzymała asystenturę (ówczesny tytuł: z-ca asystenta) w Klinice Chorób Dzieci prowadzonej przez prof. Irenę Hirszfelową.

Do roku 1953 kolejno otrzymała stanowisko młodszego, a potem starszego asystent. Jednocześnie pracowała w Pogotowiu Ratunkowym oraz była lekarzem pediatrą dwóch domów dziecka we Wrocławiu oraz Sobótce.

W roku 1953 jej mąż prof. Andrzej Kański otrzymała kierownictwo Katedry Pediatrii w powstającej w Białymstoku Akademii Medycznej. Przenieśli się do Białegostoku we wrześniu 1953 roku. W ciągu 15 lat była nieprzerwanie pracownikiem naukowo-dydaktycznym Akademii Medycznej w Białymstoku. Pracowała na stanowiskach adiunkta, a po habilitacji w 1965 roku docenta etatowego. Województwo białostockie wymagało zorganizowania od podstaw nieistniejącej przedtem opieki nad matką i dzieckiem (wskaźnik umieralności niemowląt wynosił w 1954 roku 84 na 1000 żywo urodzonych), w tym okresie intensywnie pomagała mężowi w pracy lekarskiej i dydaktycznej. Obydwoje szkolili wszystkich studentów Wydziału Lekarskiego w zakresie pediatrii, mając do pomocy jednego adiunkta, który również przeniósł się z Wrocławia. Szkolenie podyplomowe dla lekarzy województwa białostockiego odbywało się dwa razy w tygodniu w sobotę i niedzielę. Jednocześnie trzeba było budować nieistniejący przedtem warsztat naukowy.

W 1963 roku prof. Andrzej Kański, po podwójnej amputacji kończyn dolnych (Choroba Bürgera) odszedł na rentę dla zasłużonych. Przez następnych pięć lat prof. Nawrocka – Kańska zastępowała go w funkcji kierownika Katedry, od 1955 roku piastując jednocześnie stanowisko Kierownika Kliniki Neonatologicznej. W 1968 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej przeniósł prof. Nawrocką-Kańską, na prośbę i za zgodą Akademii Medycznej w Krakowie, do Instytutu Pediatrii AM w Krakowie.

Od 1968 r. do 1969 r. prof. Nawrocka-Kańska była zastępcą dyrektora (funkcję dyrektora pełnił wówczas prof. Olech Szczepski jako pełnomocnik MZiOS). Od 1969 r. do 1976 r. zajmowała stanowisko dyrektora Instytutu Pediatrii AM, a od 1976 r. do czerwca roku 1986, V-ce Dyrektora. Jednocześnie prowadziła Klinikę Chorób Dzieci, a w ostatnim 3-leciu pracy w Krakowie Klinikę Nefrologii Dziecięcej z Oddziałem Dializy.

1.07.1986 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej na wniosek Instytut Matki i Dziecka

w Warszawie powołał prof. Barbarę Nawrocką-Kańską na stanowisko Z-cy Dyrektora Instytut Matki i Dziecka i Kierownika Oddziału Terenowego w Rabce. Od tej chwili aż do przejścia na emeryturę w 1994 roku związała się zawodowo z wiodącym w kraju ośrodkiem leczenia chorób płuc u dzieci, powołanym dzięki staraniom twórcy współczesnej polskiej szkoły pneumologii dziecięcej – prof. dr hab. n. med. Jana Rudnika. Przyjmując na siebie obowiązki prowadzenia ośrodka w Rabce, podjęła również niezwykle trud poznawania nowej specjalności a także kierowania zespołem ludzi o wielkim doświadczeniu, często autorytetów w specjalnościach którymi zajmowali się w swojej pracy zawodowej. Swoje dotychczasowe doświadczenia prof. Nawrocka-Kańska wykorzystywała również kierując Kliniką Niemowląt, gdzie kierowano dzieci z rzadkimi chorobami układu oddechowego. Jej pracę w tym okresie, podobnie jak podkreślali wcześniej jej współpracownicy, cechowało

Prof. dr hab. n. med.
Barbara Nawrocka-Kańska
(20.10.1924 – 06.04.2002)

niezwykle oddanie i troska o zapewnienie najlepszych możliwych warunków diagnostycznych i leczniczych dla chorych dzieci. Było to często szczególnie trudne w okresie kiedy kierowała ośrodkiem w Rabce – okresie transformacji ustrojowej, budowania nowych warunków makroekonomicznych, organizacyjnych, okresie zwiększonej płynności kadry pracowniczej. Te wszystkie elementy zmieniającej się rzeczywistości były również wyzwaniem dla utrzymania stabilności i zapewnienia perspektyw rozwoju ośrodka w Rabce.

Szczególnie ważnym elementem w życiu zawodowym prof. Barbary Nawrockiej-Kańskiej, a także jej osobistą pasją była działalność dydaktyczna. W roku 1949, jeszcze jako absolwent Akademii Medycznej we Wrocławiu objęła etat asystenta i obowiązki dydaktyczne wobec studentów. W Klinice kierowanej przez prof. Hirszfeldową we Wrocławiu prowadziła ćwiczenia dla studentów IX roku medycyny i seminaria z rozwoju dziecka. W tym czasie była kierownikiem nauczania w pierwszej w Polsce szkole pielęgniarek pediatrycznych i tzw. szkole piastunek we Wrocławiu. Zatwierdzony tam program szkolenia pielęgniarek i piastunek dziecięcych oparty był na jej projekcie. Wykładała też pediatrię w dwóch liceach felczerskich.

W 1953 roku została mianowana adiunktem w Klinice Chorób Dzieci w Białymstoku. Klinika była utworzona na bazie Szpitala Wojewódzkiego, którego asystenci nie mieli specjalizacji w pediatrii i zupełnie nie byli przygotowani do zajęć dydaktycznych. Wraz z dr Marią Rudobielską (późniejszą kierownikiem Kliniki) zorganizowała i prowadziła wszystkie zajęcia praktyczne, jednocześnie przygotowując młodszych kolegów do ich nowych zadań.

Od roku 1958, kiedy to Kierownikiem Kliniki Pediatrycznej AM w Białymstoku został na długo wyłączony z pracy na skutek ciężkiej choroby jej mąż, prof. Andrzej Kański, prowadziła wykłady dla studentów IV i V roku oraz kierowała zajęciami praktycznymi.

W Krakowie działalność dydaktyczna prof. Nawrockiej-Kańskiej wchodzi na nowe tory. Po raz pierwszy w Polsce, wprowadza w Instytucie Pediatrii zblokowany system ćwiczeń, podobny system zaczyna obowiązywać w całej uczelni. Jako Dyrektor Instytutu, wraz z prof. Kobielową stara się uczynić ten system skutecznym i praktycznym. Kosztem wielkiego obciążenia asystentów zmniejsza się grupy studenckie, wprowadza nowe formy seminaryjne prowadzone również przez biologów, biochemików, psychologów którzy wspólnie z lekarzami prowadzili omawiane zajęcia.

Niestety, stały wzrost liczby studentów na roku, ograniczenia budżetowe i etatowe, wcześniej niweczą sens tej reformy. Jednakże wyniki nauczania, sprawdzone testem porównawczym są dobre. Sprawdziany i egzaminy testowe (jako pierwszy człon egzaminu końcowego z pediatrii) zostały wprowadzone w Instytucie bardzo wcześnie (ok. 1970 roku), gdyż krótkie sesje egzaminacyjne w systemie blokowym wymagały takiej procedury.

Dla studentów medycyny przygotowała w tym czasie materiały szkoleniowe (skrypty) o żywieniu dzieci i niemowląt, oraz oceny równowagi kwasowo-zasadowej. Znalazła również czas by być kuratorem Studenckiego Towarzystwa Naukowego.

Bardzo wcześnie rozpoczęła też działalność w zakresie szkolenia podyplomowego. W roku 1953 w województwie białostockim poza miastem wojewódzkim nie było ani jednego specjalisty pediatrii. Należało natychmiast rozpocząć intensywne szkolenia lekarzy w zakresie chorób dzieci. Od początku istnienia kliniki białostockiej, bez żadnych dodatkowych funduszy prowadzono co miesiąc dwudniowe szkolenia lekarzy w terenie, powoływano lekarzy szpitali powiatowych do Kliniki, wysyłając na ich miejsce asystentów kliniki.

W 1957 r. przedstawiciele UNICEF, w uznaniu zasług Kliniki wybudowali ze środków tej organizacji Ośrodek Szkolenia Pediatrii Społecznej (z 36 miejscami internatowymi, salą wykładową i biblioteką. Od tej pory szkolenie przybrało na intensywności i zostało włączone w ogólnopolski program prowadzony wspólnie z Instytutem Matki i Dziecka w Warszawie.

W okresie pobytu w Białymstoku prof. Nawrocka-Kańska była aktywnym współorganizatorem, kierownikiem i wykładowcą wielu kursów i szkoleń. W ośrodku szkolono nie tylko polskich lekarzy, ale także lekarzy z Afryki i Azji, z wykładowym językiem angielskim lub francuskim. W Krakowie szkolenia podyplomowe obejmowały kursy jedno – lub dwudniowe oraz szkolenia metodą stażu klinicznego.

Od początku swojego pobytu w Rabce, prof. Barbara Nawrocka-Kańska równie szybko weszła w swą rolę organizatora i kierownika kursów w dziedzinie pneumologii pediatrycznej. Na czas jej pracy przypada „złoty okres” kształcenia wieluset lekarzy pediatrów, uzyskujących w Rabce specjalizację z zakresie chorób płuc. W latach 90-tych XX wieku, proces kształcenia lekarzy w tej specjalizacji tak jak w latach poprzednich, prowadzony był głównie na bazie klinik Oddziału Terenowego Instytutu Matki i Dziecka (od 1992 roku Oddziału Terenowego Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc), i kończył się egzaminem praktycznym i teoretycznym przeprowadzonym w Rabce. Działalność szkoleniową kontynuowała również po przejściu na emeryturę, kierując ośrodkiem szkoleniowym koordynującym staże lekarzy i organizującym egzaminy specjalizacyjne we współpracy z dr med. Iloną Szilagyi-Pagowską z Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie. W tym okresie zaangażowała się również w działalność dydaktyczną jako V-ce Prezes d/s szkolenia Polskiego Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Chorym na Astmę i Alergię, pionierskiej w swych założeniach organizacji powołanej przez prof. Ryszarda Kurzawę a skupiającej lekarzy, rehabilitantów, psychologów, fizjoterapeutów oraz rodziców dzieci chorych na choroby alergiczne.

Dorobek naukowy prof. Barbary Nawrockiej-Kańskiej obejmuje ogółem kilkaset prac oryginalnych, poglądowych, rozdziałów w podręcznikach, skryptów szkolenio-

wych i doniesień prezentowanych na zjazdach krajowych i zagranicznych. Indywidualne możliwości Profesor Nawrockiej – Kańskiej zostały wzmocnione przez solidny warsztat naukowy w okresie krakowskim. W tym okresie prowadzi Instytut i szuka takich form organizacji nauki, które byłyby najbardziej efektywne – wspieranie indywidualności poszczególnych klinik i ich kierowników, ale też szukanie wspólnych dla nich projektów i tematów. Wybrano temat: dziecko z chorobą wrodzoną, który łączył kardiologię i endokrynologię, neurologię i hematologię, kliniki zachowawcze i chirurgię. Rozbudowano w tym okresie możliwości badań genetycznych, tworząc pracownię cytogenetyczną. Realizowano szereg umów i projektów naukowych (m.in. Project PL 600), dostrzeżono i wprowadzono do medycyny metody matematyczne.

Prof. Barbara Nawrocka-Kańska była opiekunem habilitacji pięciu doktorów nauk medycznych, promotorem dwunastu rozpraw na stopień nauk medycznych, wielokrotnym recenzentem prac habilitacyjnych i doktorskich, członkiem rad naukowych wielu polskich czasopism medycznych. W czasie swojej wieloletniej działalności odznaczona została m.in. Krzyżem Kawalerskim Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi, odznaczeniami resortowymi i regionalnymi.

A jak ją zapamiętali ją ci, którzy mieli okazję poznać i pracować z Panią Profesor ? Profesor była osobą niezwykle bezpośrednią, o ujmującym sposobie bycia, a jej erudycja, naturalność i poczucie humoru zjednywały sobie szybko tych którzy dopiero Ją poznali, ale także „przywiązywała do siebie” tych, którym przez wiele lat dane było z Nią współpracować. Jednocześnie czuło się jej wewnętrzną energię, determinację w realizacji spraw które Uznała za ważne. Była też „obywatelem świata”, wiele lat spędziła w pracy za granicą - pracując w polskim szpitalu w Korei, ośrodkach naukowych we Francji, Wielkiej Brytanii i USA, jako „temporary expert” Światowej Organizacji Zdrowia w Rabacie, Moskwie, Atenach. Zapraszano Ją na wykłady do wielu ośrodków naukowych, przez wiele lat trwały przyjaźnie i kontakty które zrodziły się także w takich miejscach jak New Delhi, Lagos czy Ateny.

Prof. dr hab.med. Barbara Nawrocka-Kańska stworzyła niepowtarzalny wzorzec osobowy lekarza i Nauczyciela kilku pokoleń lekarzy pediatrów. Człowieka wielkich idei, a przy tym niezwyklej wrażliwości na sprawy ludzkie. Spoczęła obok swojego męża na cmentarzu w Rabce- Zdroju, a odprowadzali Ją oprócz najbliższej rodziny przyjaciele, współpracownicy, byli pacjenci i liczni uczniowie z całego kraju.

